

Tiltaksstrategi Alstahaug kommune 2020-2025

Innhold

2	Innhold.....	3
2.1	Tiltaksstrategi – hva , hvorfor	3
2.2	Hvordan	5
3	Målsetning.....	5
4	Alstahaug kommune.....	5
4.1	Naturgrunnlaget	5
4.2	Landbruket i Alstahaug.....	6
5	Tiltaksstrategi presentasjon og vurdering.....	6
5.1	Kulturlandskap.....	6
5.1.1	Verdifulle kulturlandskap	7
5.1.2	Utvalgte kulturlandskap	8
5.2	Miljø.....	8
5.2.1	Fremmede arter	8
5.2.2	Vassdrag	9
5.3	Ferdseil	9
5.3.1	Ferdselsårer	9
5.3.2	Utfartsområder.....	10
5.4	Vernet områder	11
5.5	Kultur og historie	11
5.6	Skogbruk	12
5.6.1	Plikt til å plante etter hogst	13
5.6.2	Produksjon av kvalitetsvirke.....	13
5.6.3	Skogsbilveier og lunneplasser	14
6	Retningslinjer for tilskudd i Alstahaug kommune	15

2 Innhold

Alstahaug kommune har siden 2005 hatt tiltaksstrategier for bruken av SMIL og NMSK midler. Dette er en revidert vesjon som er vedtatt av Formannskapet i Alstahaug kommune 27.11.2019

2.1 Tiltaksstrategi – hva , hvorfor

Tiltaksstrategiene er den kommunale planen for hvordan SMIL (Spesielle Miljøtiltak i Landbruket) og NMSK (Nærings- og miljøtiltak i skogbruket) midlene skal brukes. Ordningene omfatter følgende støtte:

- Spesielle miljøvirkemidler i jordbruket
 - Kulturlandskapstiltak
 - Forurensningstiltak
 - Planleggingstiltak
- Nærings og miljøtiltak i skogbruket
 - Skogkulturtiltak
 - Tilskudd til særlige miljøhensyn
 - Andre Nærings- og miljøtiltak
 - Skogsbilveier

SMIL – midlene forhandles fram under jordbruksforhandlingene og med dette som bakgrunn er det et krav at faglagene skal være med på utarbeidelsen av tiltaksstrategiene.

På nasjonalt nivå har man Nasjonalt Miljøprogram. Her heter det : «Klima- og miljødepartementet har hovedansvaret for å ivareta helheten i regjeringens klima- og miljøpolitikk. Det er etablert seks resultatområder med tilhørende nasjonale mål som skal vise helheten i klima- og miljøpolitikken og synliggjøre at klima og miljø er et ansvar for hele samfunnet.

Jordbruket skal bidra til å nå målene innen naturmangfold, kulturminner og kulturmiljø, friluftsliv, forurensning og klima».

kapittel 4.2.3 Kommunale ordninger i Nasjonalt miljøprogram:

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) blir gitt som engangstilskudd til investeringer og vedlikehold. Formålet er å ivareta natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensning fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Ordningen skal gi en målrettet innsats med utgangspunkt i lokale behov, utfordringer og målsettinger. Kommunene lager fireårige tiltaksstrategier der de beskriver miljøutfordringer og prioriterer tiltak i sin kommune. (.....)

Nordland fylke har Regionalt bygdeutviklings program for landbruket i Nordland. Dette igjen er delt i tre:

- Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland 2019-2022.
- Regionalt skog og klimaprogram 2019-2022
- Regionalt næringsprogram for landbruket i Nordland 2019-2022

Kommunale tiltaksstrategier skal være i tråd med disse. Her skal kommunen gjøre sine prioriteringer for SMIL og NMSK midlene som fylkesmannen fordeler til kommunene.

Forvaltningen skal være forankret i lover og forskrifter. De viktigste lover og forskrifter for kulturlandskapet er:

- Lov om jord (jordlova) LOV-1995-05-12-23.
 - o 04.02.2004 nr. 448 Forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket
- Lov om skogbruk (skogbrukslova) LOV-2005-05-27-31.
 - o 04.02.2004 nr. 447 Forskrift om miljøtiltak mv. i skogbruket
- Kulturminneloven LOV-1978-06-09-50
- Plan- og bygningsloven LOV-2008-06-27-71
- Naturmangfoldloven LOV-2009-06-19-100

2.2 Hvordan

Tiltaksstrategien inneholder en handlingsplan som skal være en rettesnor for tildelingen av SMIL- og NMSK- midlene i kommunen. Det er viktig at det blir signalisert ut til de som er potensielle søkere på midlene hva som er prioritert og hvilke områder som er prioritert. En må prøve å få fram de gode søknadene.

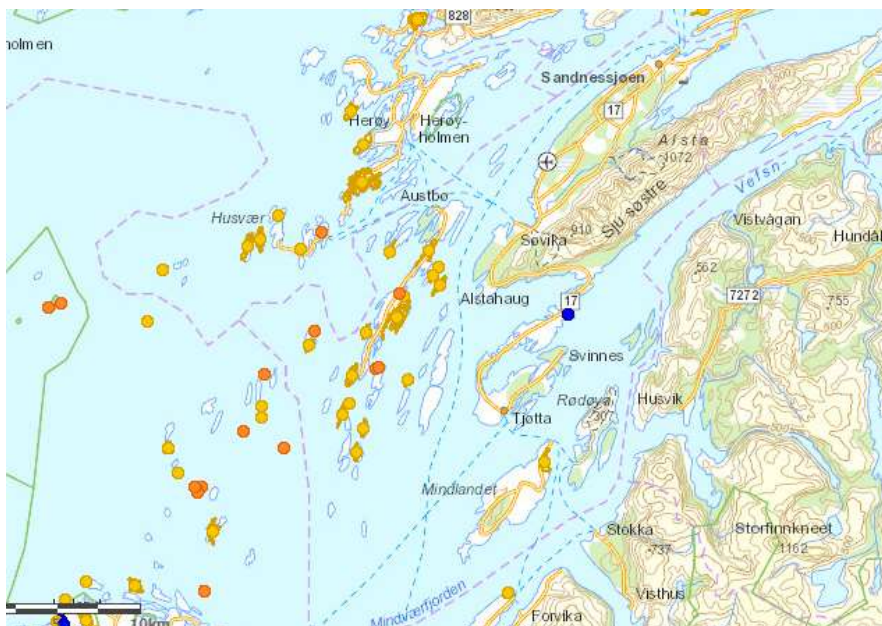
3 Målsetning

Tiltaksstrategien skal gi et grunnlag for å forvalte miljøvirkemidlene SMIL og NMSK på en effektiv og god måte, og gjennom dette følge opp det nasjonale og regionale planer. Skjøtsel skal skje på en bærekraftig måte med hensyn til miljøverdier, slik at kulturlandskapet er til glede for de med yrke i landbruket, fastboende i kommunen og tilreisende.

4 Alstahaug kommune

4.1 Naturgrunnlaget

Naturgrunnlaget er summen av ulike faktorer som berggrunn, løse masser, temperatur og nedbør. Sammen danner disse grunnlaget for vekstvilkår for planter som igjen danner grunnlaget for dyr. Det er naturgrunnlaget som sammen med bruken av områdene skaper det biologiske mangfoldet som kan bestå i enkeltplanter eller naturtyper. Det som spesielt kan trekkes fram for Alstahaug er at kommunen ligger i kystklima og vi har mye lettløselige bergarter som er rike på næringsstoffer. En kan her nevne eksempler som våre forekomster av rikmyr på Alstenøya. Kartet under viser en oversikt over utvalgte naturtyper. Her ser man særlig kystlynghei.

4.2 Landbruket i Alstahaug

Et aktivt landbruk er med på å pleie kulturlandskapet gjennom sin daglige drift. En kan nevne årlig høsting av dyrket areal, dyr på beite, og vedlikehold av driftsbygninger. I tillegg til dette har de som er aktive tilgang til et driftsapparat som i mange tilfeller kan gjøre det overkommelig å få gjennomført tiltak i landbrukets kulturlandskap.

Totalt jordbruksareal er ca. 25 000 dekar og produktivt skogareal ca. 17 000 dekar. I jordbruket er det omlag 90 driftsenheter. Hovedproduksjonen er husdyrhold basert på engvekster og beite.

Alstahaug er en skogreisingskommune. Det er plantet ca 9000 dekar i kommunen. Mesteparten av dette er plantet på Alstenøya, Offersøy, Tjøtta, Austbø og Blomsøy. Det er plantet mest sitka, gran og furu og de eldste plantefeltene er fra ca 1910.

5 Tiltaksstrategi presentasjon og vurdering

5.1 Kulturlandskap

Kulturlandskapet er kulturpåvirket landskap med kulturspor i større eller mindre grad. Landbrukets kulturlandskap er skapt gjennom aktivitet i landbruket. Landskapet i dag er derfor preget av de endringer som har vært i landbruket.

Alstahaug kommune kan deles inn i tre soner etter dagens situasjon i landbruket:

1. Områder hvor det ikke er aktivt landbruksdrift i dag. F.eks. Skålvær, Skotsvær hvor det i dag ikke er drift, men hvor det er beitedyr.
2. Områder med ekstensivt landbruksdrift gjerne hvor eldre teigdeling fortsatt er intakt. F.eks. Tro, og Blomsøy.
3. Områder med intensiv landbruksdrift. F.eks. Mindland, Søvik og Husmo.

En viktig faktor i pleie av kulturlandskapet er husdyrhold. Det er veldig viktig hvor husdyrene beiter. De ulike dyrene beiter ulikt. Noe som igjen kan gi preg på landskapet ut fra om de beiter separat eller om de beiter sammen.

Tidligere var det vanlig med utmarksbeite og utmarksslått. I dag er det mer vanlig at alt skjer på innmarka. Dette gjør at beskatningen av utmarka er forandret noe som igjen fører til mer kratt og trevegetasjon. Her i området er små øyer og holmer med i den gamle utmarka. Disse øyene og holmene kunne nyttes både til slått og beite.

Mosaikken i landskapet har mye å si for det biologiske mangfoldet. Alstahaug kommune har også områder med rike bergarter noe som også gjenspeiles av arts mangfoldet.

I forbindelse med kommuneplanens arealdel er det laget en rapport «Landskapet i Alstahaug kommune». Dette gjenspeiles i planen i form av ulike hensynssoner.

Vurdering

Også i Alstahaug er det dessverre slik at enkelte områder er sterkt preget av gjengroing. Dette er noe man må forsøke å hindre og redusert gjennom aktiv skjøtsel.

Da pleien av landskapet i stor grad blir utført av den aktive bonden er det viktig å vite hvor det er aktivt landbruk i område man ønsker å sette inn tiltak. Videre er det nyttig å ha kunnskap om tidligere bruk av området.

5.1.2 Utvalgte kulturlandskap

2009 og 2010 ble det utpekt 22 utvalgte kulturlandskap i jordbruket med store natur- og kulturverdier utpekt.

Utvalgte kulturlandskap: I 2010 ble område Blomsøy, Hestøysund og Skålvær pekt ut som Utvalgt Kulturlandskap. Dette var da ett av totalt 22 slike områder i Norge. I 2017 og 2018 ble ytterligere 19 områder utpekt. Fram til 2020 vil ordningen bli utvidet til totalt 45 utvalgte kulturlandskap. Disse vil få særskilt forvaltning med ekstra tilskudd til drift, restaurering og skjøtsel. Områdene er et utvalg av de nasjonalt viktige kulturlandskap.

Fra januar 2020 overtar kommunene forvaltningene av områdene.

Vurdering

Prosjekter i områder med spesiell verdi bør prioriteres hvis de ellers er like gode som andre prosjekter.

5.2 Miljø

5.2.1 Fremmede arter

Fremmede skadelige arter kan være pattedyr, sopp, karplanter eller insekter. En fremmed art er en art som mennesket har flyttet fra sitt utbredelsesområde. Noen kan føre til stor skade på det biologiske mangfoldet. I forbindelse med forvaltningen av SMIL er det stort sett snakk om «hagerømlinger». Kartet viser registreringer av fremmede farlige arter i naturbasen for Alstahaug kommune.

5.2.2 Vassdrag

Botn

I Botn har tre elver eller bekker sitt utløp. Dette er Innerelva som er Fjellbekken og Dalbekken som går sammen og renner ut i Osen. , Botnelva (Mellaelva) og Sørraelva har sine utløp side om side ved Friluftsbadet i Botn. Deler av bekkeløpene er påvirket av forurensning. Det hevdes at de ikke er så mye fisk nå som tidligere. Botn er et område som er preget av allmennhetens bruk sammen med landbrukets bruk av området.

Sandneselva

Helt øverst er elva lagt igjen ved den såkalte gammel tippen. Dvs en gammel søppelfylling til Alstahaug kommune. Der elva i dag begynner å renne går den gjennom landbruksutmark. Det er noe gjengrodd ved elva i dag. Videre går den gjennom bolig område nært forbi skole og barnehage. Ikke langt fra kirkegård og den renner til slutt ut i havet gjennom Rv17 I boligstrøket er det anlagt en sti langs elva som er mye brukt av folk.

Hertenvassdraget på Søyvik

Dette er et anadromt vassdrag som går gjennom et område som er preget av landbruksdrift.

Vurdering

To av elvene blir påvirket av friluftsbadet her. Beste skjøtselen vil være å ta vare på området generelt. Videre må man jobbe generelt for at avrenningen til bekkene blir så liten som mulig.

Sandneselva er mer kompleks. Den ligger bynært til og er delvis tilrettelagt. Den er ellers noe overgrodd. Den er også påvirket av gammel søppeltipp. Det bør vurderes om det ikke skal utarbeides en tiltaksplan for denne elva. Elementer i denne planen kan være å bygge terskler. Hogst langs elva og en gjennomgang av den stien som går langs elva.

5.3 Ferdsel

5.3.1 Ferdelsårer

De viktigste ferdelsområdene med tanke på turister er Fv. 17 også kalt Kystriksveien og hurtigruteleia. I tillegg til disse er andre de områdene hvor ulike transportmidler "anløper" så som hurtigbåtkai, ferjekai og flyplass. Fv. 17 går fra Steinkjer til Bodø. Den går gjennom store deler av kommunen enten som vei eller med ferje. Hurtigruta går mellom Bergen og Kirkenes med daglige anløp i hver retning i Sandnessjøen. Vi har også noen viktig punkt som kan være reisendes første møte med kommunen etter reise. Dette er ferjeleier, hurtigbåtkai og flyplassen.

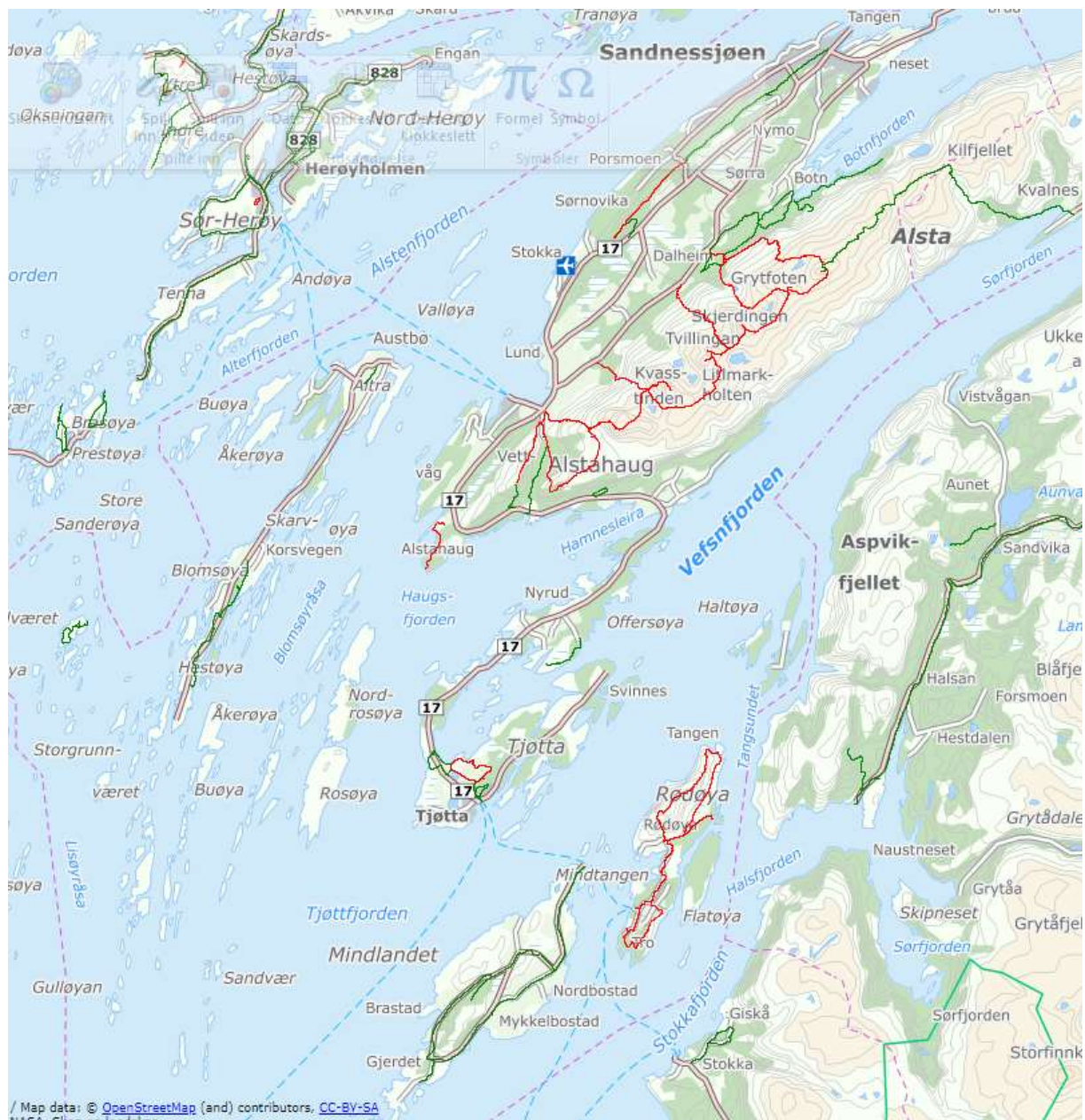
Vurdering

Hvis vi ønsker at kommunen skal gi et godt førsteinntrykk bør vi ved prioritering av skjøtsel, ta hensyn til plassering i forhold til ferdelsårer.

5.3.2 Utfartsområder

Kommunen har en del viktige utfersområder både for de som bor her og tilreisende. Bl.a:

- De Syv Søstre. Disse er kjent fra sagnet om fjellene på Helgeland og er et mye brukt turmål.
- Botn, et mye brukt område til bading om sommeren og til turer i skogen.
- Det går en sti langs Åsen fra byen og til Husmo skaret. Litt mer utilgjengelig er stien videre til Stokka (flyplassen). Dette er det nære turområdet til byen.
- Søvikskaret. Dette er område med en del granplanter, men er lett tilgjengelig for barnefamilier og er gjerne veldig lunt hvis det er litt vind. Det er mange stier her, bekk og rasteplass.
- Området på Tjøtta. Området på Tjøtta inneholder flere temastier, lysløpe, mulighet til å ned til sjøen, gapahuk, fugleoppsejersjonshus og er ellers et variert kulturlandskap som bærer preg av aktiv beiting og drift.

Kartet er fra turkart Helgeland som viser registrerte turer . Alstahaug kommune har en kommunal plan for fysisk aktivitet og naturopplevelse.

Vurdering

Det er mange fine turområder i Alstahaug og det er viktig at skjøtselen gjennomføres slik at det kan fortsette slik i framtiden. Mye av opplevelsen av områdene er avhengig av at områdene ikke gror igjen.

5.4 Vernet områder

Det er to vernede områder i Alstahaug. Disse er Osttjønna og Skeilia.

Osttjønna

Osttjønna er et naturvernområde. Fylkesmannen omtaler området Osttjønna slik på sidene om miljøstatus i Nordland: "Fuglefaunaen i Osttjønna er usedvanlig rik både med hensyn til arts- og individantall. Foruten å ha en stor hekkebestand av relativt vanlig forekommende våtmarksfugl, i hovedsak ender, har det vist seg at Osttjønna også har en viktig funksjon for en lang rekke sjeldne og kravfulle fuglearter. For enkelte av disse er vellykka hekking konstatert, andre er antatt å hekke her, mens andre benytter området mer sporadisk. Osttjønnas næringsforhold har sammen med dens beliggenhet i forhold til viktige trekkveier for fugl, gitt det en svært viktig funksjon som raste- og beiteplass under høst og vårtrekk. Særlig under høsttrekket er påfallende store fuglekonsentrasjoner observert i området. Pr 1984/85 var 31 ulike våtmarksarter registrert. Lokalitetens artsrikdom og beliggenhet gjør den verdifull til ekskursjonsformål."

Skeilia

Skeilia er et naturvernområde. Fylkesmannen omtaler området Skeilia slik på sidene om miljøstatus i Nordland:

"Den øverste delen av skogen dannes av almeforekomster i etasjer med nakent berg imellom. Bjørkeskogen nedenfor inneholder tette kratt av hassel, alm og krossved. Totalt er 14 ulike trær og busker registrert. Her fins de nordligst kjente forekomstene i Norge for villapal og junkerbregne. Av andre sjeldne og varmekjære planter kan nevnes rognasal, tre ulike arter nyperoser, skogbingel, myske, vårkål, prikkperikum, haremat og skogsalat. Svært interessant blanding av ulike plantegeografiske grupper."

5.5 Kultur og historie

Kulturminner defineres slik i LOV 1978-06-09 nr 50: Lov om kulturminner:

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Det finnes en del registrerte kulturminner i Alstahaug kommune og helt sikkert noen uregistrerte. Disse skal aktive bønder

markere i miljøplanen når de ligger i tilknytning til arealer i jordbruksdrift. Fotefar mot Nord stien på Tjøtta går i samme trase som kulturlandskapstien på Tjøtta, men temaet for plakaten som tilhører denne stien er mer knyttet opp mot kulturminner.

Vi har også flere historisk/kulturelt viktige steder i Alstahaug. Disse blir hvert år besøkt av tilreisende. Kan her nevne:

- De syv søstre, majestetisk, sagnet om Helgelandsfjellene
- Alstahaug, kirka, Petter Dass tunet og Brygga
- Tjøtta, kirka, gjestegården, Hårek fra Tjøtta

Det er flere felt med helleristninger på Tro. Den mest kjente er kanskje helleristningen av "skiløperen".

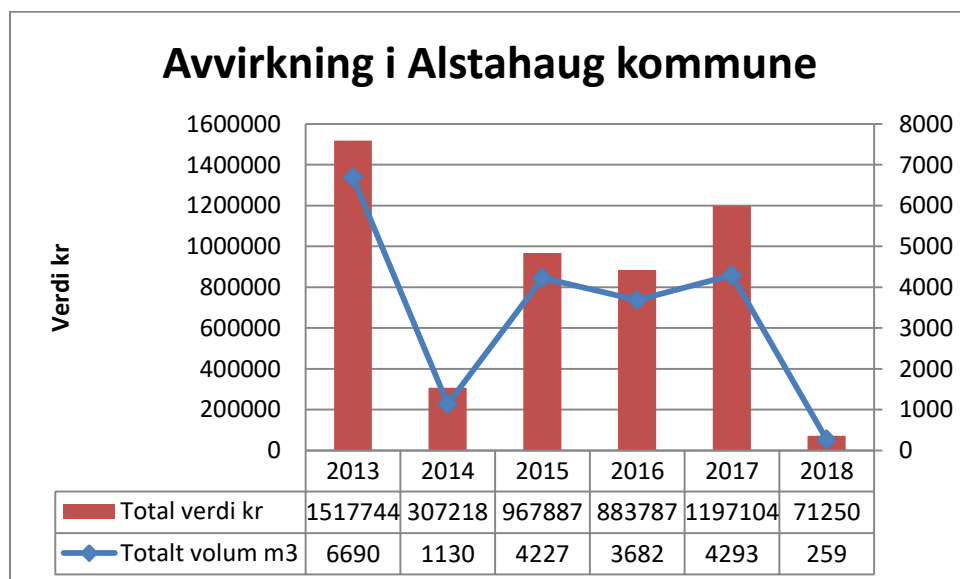
Vurdering

Dette er elementer i kulturlandskapet som man må ta vare på i størst mulig grad. Hvert enkelt gårdsbruk kan ha kulturminner på egen grunn. De er et eget moment ved utarbeidelsen av miljøplanen på de enkelte gårdsbruk. De litt mer kjente historiske- eller kulturelle stedene har en verdi i seg selv. Det er viktig å bevare gamle hus i kulturlandskapet.

5.6 Skogbruk

Alstahaug kommune er en skogreisningskommune. Størstedelen av skogreisningen skjedde på 50 og 60 tallet. Deler av denne skogen har blitt såpass stor at det enkelte år blir gjennomført hogster i kommunen. Det er ved hogst den økonomiske verdien som skogen representerer blir realisert. Denne verdien bygges opp over flere ti år gjennom vekst og stell av skogen. Verdien varierer derfor veldig alt etter treslag, volum og kvalitet.

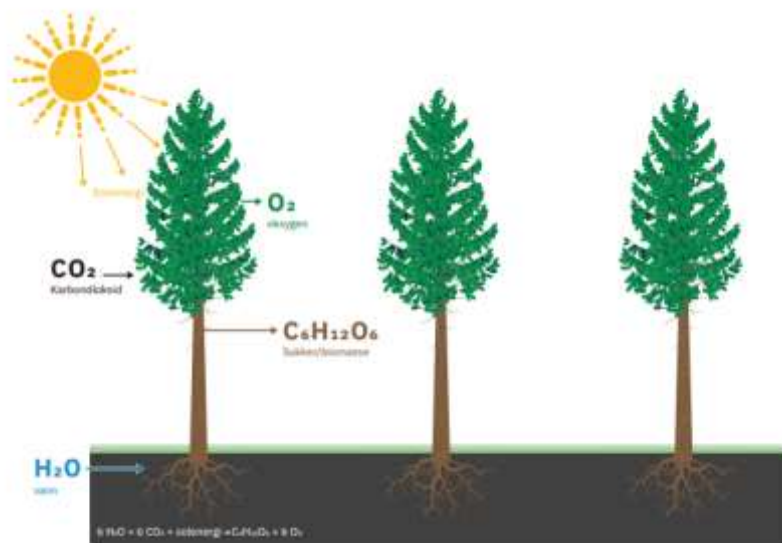
Diagram som viser hogst kvantum og verdi

Skogen er ikke bare en økonomisk ressurs for grunneieren og de ringvirkningene skogbruket gir, men også en miljøfaktor ved binding av CO₂ og som område for jakt og rekreasjon.

Skogen binder CO₂ gjennom fotosyntesen. Når plantene tilføres vann og CO₂ produserer de sukker og oksygen ved hjelp av energien fra sollyset. Sukkeret brukes som bygge stoff i planten mens oksygenet slippes ut i luften. Jo mere biomasse planten produserer jo mer CO₂ binder den. Trær og planter bidrar derfor gjennom sin vekst til å ta CO₂ ut av atmosfæren og lagre karbonet som biomasse.

Illustrasjonen viser skogens binding av CO₂ hentet fra hefte «skog en viktig del av klimaløsningen» utgitt av Norges skogeierforbund, Norskog og Statskog.

5.6.1 Plikt til å plante etter hogst

Skogeier har en foryngelsesplikt etter hogst jf. lov om skogbruk (skogbruksloven) § 6. Ifølge rundskriv M-2/2006 setter skogbruksloven fra 2005 tydeligere krav enn tidligere når det gjelder plikt til å foryngre etter hogst. I utgangspunktet utløser en avvirkning automatisk en foryngelsesplikt.

Samtidig står skogeier fritt til å omdisponere skogarealet til andre landbruksformål slik som beite.

5.6.2 Produksjon av kvalitetsvirke

For å kunne få best mulig økonomi i skogen driver man ungskogpleie. Her har man fokus på å bedre vekstforholdene til fremtidstrærne dvs. de trærne som ut i fra treslag og kvalitet vil gi størst mulig verdi for skogeier.

Etter hvert som trærne vokser, vil de konkurrere om ressurser som lys, vann og næring. Dette gjelder både om du satser på naturlig foryngelse eller planting. Ved ungskogpleie rydder man plass til fremtidstrærne ved å fjerne uønskede trær og annen konkurrerende vegetasjon. På den måten unngår man at fremtidstrærne skades eller hemmes, og legger grunnlaget for produksjon av kvalitetsvirke.

Tiltak for å fremme kvalitet i skogen er slik som:

- Rydding
- Avstandsregulering
- Tynning
- Kunstig kvisting

5.6.3 Skogsbilveier og lunneplasser

For å kunne ta ut den økonomiske verdien av skogen er det viktig å kunne få levert den. Dette skjer i dag ved hjelp av tømmer bil og/eller båt. For at dette skal skje på en rasjonell måte er man avhengig av:

- Gode veier nærmest mulig skogen. Terrengtransport er dyrt og kan skade skogbunnen.
- Gode områder for lagring og opplasting av tømmer. Dvs lunneplasser og lager ved tømmerkai
- Kai ved båttransport.
- Gode veier uten flaskehalsen som bruer eller strekninger uten akseltrykk begrensninger.

Vurdering av skogbruk

For best mulig økonomi i skogbruket er det viktig at kvalitets fremmende tiltak blir gjennomført. Tiltakene må gjennomføres i henhold til lover og regler for miljøhensyn slik at de ikke forringer andre naturverdier. Tiltak for å sikre transport er også viktig for å få økonomisk utbytte av skogen.

6 Retningslinjer for tilskudd i Alstahaug kommune

1. Retningslinjene er vedtatt med hjemmel i følgende forskrifter; "Forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket" av 04.02.04 nr 447, "Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket" av 04.02.04 nr 448" og "Forskrift om tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer" av 04.02.04 nr 23. sjekk disse
2. Vedtak etter forskrifter under pkt. 1 og disse retningslinjer, fattes i henhold til delegasjonsreglementet i kommunen.
3. Søknader på landbruksmidler prioriteres etter den til en hver tid gjeldende tiltaksstrategi.
4. Tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter. Det kan gis tilskudd til planlegging, organisering og prosjektarbeid i forbindelse med kulturlandskaps- og miljøtiltak.
 - a. Tilskudd til fellestiltak støttes med inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag.
 - b. Tilskudd til enkelttiltak støttes med inntil 50% av godkjent kostnadsoverslag.
5. Tilskudd til kulturlandskap- og forurensningstiltak. Det kan gis tilskudd til tiltak som fremmer biologisk mangfold, gammel kulturmark, tilgjengelighet og opplevelseskvalitet, kulturminner og miljøer samt hindrer/reduserer forurensning og risiko for forurensning fra landbruket med inntil 70% for fellestiltak og 50% for enkelttiltak.
6. Tilskudd til freda- og verneverdige bygninger. Det kan gis tilskudd til utvendige tiltak på bygninger som inngår i aktiv landbruksdrift eller benyttes til helårsbolig med inntil 30% av godkjent kostnadsoverslag. Tiltak på bygninger som skal benyttes i utleievirksomhet/tilleggsnæring, støttes med inntil 30% av godkjent kostnadsoverslag for utvendige og innvendige tiltak. Tiltakene skal utføres på en slik måte at bygningens særpreg og verdi bevares.
7. Tilskudd til skogkultur. Det kan gis tilskudd til:
 - a. Ungskogpleie og planting med inntil 50% av godkjent kostnad, eller maks kr 200 p.r. dekar.
 - b. Uttak av nyttbar løvskog i skjerm inntil kr 140 pr. dekar.
 - c. Andre skjøtselstiltak i forbindelse med kultur- og miljøverdier inntil 50% av godkjent kostnadsoverslag.
8. Tilskudd til miljøtiltak i skog. Det kan gis tilskudd til miljøtiltak i skog hvor dette kan påvises og der hensynet til miljøverdier medfører merkostnad eller tap med inntil 70 % av godkjente kostnader, maks 75.000 pr. skogeier. Det forutsettes avtale mellom skogeier og kommune.
9. Tilskudd til skogsbilvei og lunneplass overføres til kommunene fra januar 2020 og skal forvaltes etter gjeldende forskrift.